

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації на тему «**Геоелекономічні перспективи розвитку аграрного сектору**» здобувача ступеня доктора філософії з галузі знань 07 «Управління та адміністрування» за спеціальністю 073 «Менеджмент»

Воронича Михайла Михайловича

За результатами розгляду дисертації та наукових публікацій, у яких висвітлено основні результати дослідження, а також за підсумками проведеного фахового семінару встановлено наступне:

1. Актуальність теми дисертації. Загострення геоелекономічних проблем світу, що відбувається під впливом інституційних обмежень, порушення базових принципів політики добросусідства між країнами, динамічності та непрогнозованості трендів розвитку глобальної економіки в умовах пандемії, актуалізує пошук та реалізацію потенціалу для економічного зростання, що базується на конкурентних перевагах національних економік, мультиплікованих за рахунок участі у міжнародних відносинах. В таких умовах сталий розвиток України напряму залежить від аграрного сектора економіки. Нові системні особливості та якісні зміни, які відбулися в ньому за останнє десятиліття, забезпечили його трансформацію в один з найбільш інноваційних та конкурентоспроможних, інтегрованих в глобальний економічний простір компонентів національної економіки.

Сучасні параметри сільськогосподарського виробництва й експортної діяльності аграрних підприємств сприяли об'єктивному позиціонуванню України як лідера на світовому ринку агропродовольчої продукції, зокрема, в торгівлі соняшником олією та зерновими, олійними культурами, медом тощо. Проте, втримання досягнутих позицій, як і здобуття нових в сучасній системі геоелекономічних відносин вимагає розв'язання низки критично-важливих проблем, які супроводжують позитивні тенденції в розвитку аграрного сектора. Зокрема, йдеться про вичерпність потенціалу земельних ресурсів, високу ресурсо- та енергоємність сільськогосподарського виробництва, соціально-демографічну деградацію сільських територій, сировинну спеціалізацію аграрного експорту і т.д. Нівелювання зазначених проблем потребує інтеграції зусиль різних груп стейкхолдерів аграрного розвитку, переформатування моделі державного регулювання виробництва сільськогосподарської та продовольчої продукції на користь стимулювання розвитку ланцюгів доданої вартості, (зокрема, й глобально орієнтованих), посилення соціальної та екологічної відповідальності агробізнесу, диджиталізації виробничих та управлінських технологій.

Відтак, обґрунтовані стратегічні напрями геоекономічного розвитку аграрного сектору економіки України мають важливе практичне і наукове значення, що сформувало аргументацію вибору теми, мети й завдань представленого дисертаційного дослідження.

2. Зв'язок теми дисертації з державними програмами, науковими напрямами університету та кафедри. Дисертаційне дослідження виконано у відповідності із пріоритетними напрямами науково-дослідних робіт Поліського національного університету, зокрема, за такими темами: «Соціально-економічні пріоритети сільського розвитку в умовах глобалізації економіки та євроінтеграційних перспектив України» (номер державної реєстрації 0115U007088; 2015–2019 рр.), у межах якої автором досліджено геоекономічні особливості розвитку аграрного сектора економіки; «Інноваційна модель зовнішньоекономічної політики в умовах кризи глобалізації» (номер державної реєстрації 0120U101915; 2020–2024 рр.), де здобувачем охарактеризовано геоекономічні пріоритети розвитку міжнародної торгівлі.

Результати дисертаційного дослідження Воронича М.М. використовуються в освітньому процесі Поліського національного університету під час викладання навчальних дисциплін «Глобальна економіка», «Міжнародна торгівля», «Міжнародні економічні відносини», «Соціальна відповідальність у міжнародному бізнесі».

3. Особистий внесок здобувача в отриманні наукових результатів та вирішенні конкретного наукового завдання. Результати, які викладено в дисертації та виносяться на захист, отримані автором особисто. Вони, передусім, полягають в обґрунтуванні концептуального підходу до функціонування аграрної геоекономічної системи, відповідно до якого таку систему представлено у вигляді функціональної моделі, що враховує вхідні (ресурси) та вихідні (результати отримані у результаті трансформації ресурсів на мікро-, мезо- та макрорівнях) сигнали, складові таких систем, їх зовнішнє середовище, інструменти та механізми регулювання процесом функціонування та ґрунтується на дотриманні принципу оптимального використання наявних у державі ресурсів та на забезпеченні максимального результату у формі посилення її конкурентних позицій на світовій економічній арені. Про приріст наукових знань також свідчать: удосконалений методичний підхід до оцінювання ступеня реалізації геоекономічного потенціалу аграрного сектору економіки країни; запропонована методика прогнозування основних параметрів функціонування галузі рослинництва; методика дослідження аграрного сектора в умовах геоекономіки, що ґрунтується на ієрархічному підході до класифікації суб'єктів геоекономічної аграрної системи. З наукової праці, опублікованої у співавторстві, використані ті положення, які є результатом власних досліджень.

4. Достовірність та обґрунтованість запропонованих здобувачем положень, висновків та рекомендацій. Принципові положення, висновки та рекомендації, отримані автором у процесі дослідження, належним чином аргументовані та достовірні. Достовірність сформульованих наукових положень, висновків та рекомендацій підтверджується їх науковим обґрунтуванням, яке базується на критичному осмисленні здобутків вітчизняних та зарубіжних вчених щодо геоекономічних перспектив розвитку аграрного сектору, відповідністю використаних наукових методів (зокрема, абстрактно-логічного, монографічного, історико-економічного, статистико-економічного, зокрема дескриптивної статистики, кластерного аналізу та DEA-аналізу) поставленим завданням, структурованістю та логічною послідовністю етапів дослідження, значним обсягом опрацьованих джерел. Інформаційною базою дослідження слугували законодавчі акти України, Постанови Кабінету Міністрів України, нормативні та аналітичні документи Міністерства аграрної політики та продовольства України, що стосуються питань геоекономічного розвитку аграрного сектору, офіційні дані Державної служби статистики України та статистичних служб іноземних держав, міжнародних організацій, результати власних досліджень автора.

5. Наукова новизна основних результатів дослідження.

Дисертація містить елементи наукової новизни, а саме:

Вперше:

- запропоновано концептуальний підхід до формування та розвитку аграрної геоекономічної системи, яка представлена як функціональна модель, що, з одного боку, враховує вхідні (ресурси) та вихідні (ефекти, сформовані у результаті трансформації ресурсів на мікро-, мезо- та макрорівнях) параметри, структурні компоненти (елементи створення ланцюга доданої вартості), зовнішнє середовище, регулюючі інструменти й механізми та, з іншого боку, ґрунтується на дотриманні принципу оптимального використання ресурсного потенціалу та забезпеченні максимального ефекту посилення конкурентних позицій держави на світовому рівні. Реалізація даного концептуального підходу сприятиме підвищенню конкурентоспроможності аграрного сектору економіки у середньо- та довгостроковій перспективі;

Удосконалено:

- методичний підхід до оцінювання ступеня реалізації геоекономічного потенціалу аграрного сектору економіки, що передбачає проведення DEA-аналізу, в основу якого покладено процес порівняння значень показників еколого-економічної та соціальної ефективності використання ресурсів. За допомогою розробленої методики ідентифікуються латентні джерела максимізації віддачі виробничого капіталу;

- дефініцію терміну «геоекономіка», яка, на відміну від існуючих тлумачень, ґрунтується на теоретико-методологічних засадах системного підходу та визначає досліджуване поняття з позиції науки, що вивчає поведінку суб'єктів економічних відносин (виробників, постачальників та посередників сільськогосподарської продукції, інститути ринку, фінансово-кредитні установи тощо), які функціонують як у межах глобального, так і локальних геопросторів та формують систему стійких взаємозв'язків з метою забезпечення максимально високого рівня конкурентоспроможності економіки держави та продовольчої безпеки;
- доповнено методику прогнозування ключових параметрів функціонування галузі рослинництва, що ґрунтується на системі регресійних рівнянь таких показників, як площі посівів та рівень урожайності сільськогосподарських культур, обсяг виробництва та експорту, що дає можливість сформулювати середньострокові прогнозні оцінки національних аграрних ринків для обґрунтування управлінських рішень агропродовольчої політики;
- систему принципів функціонування геоекономічних систем (цілеспрямованості, ієрархічності, системності, сумісності елементів, ефективності, планування та координації, еволюції, адаптивності), які є методологічною основою дослідження механізму адаптації суб'єктів аграрного сектору економіки до ринкових умов та загроз глобалізації;

Дістали подальшого розвитку:

- розробка методичного інструментарію дослідження аграрного сектору в умовах геоекономічних трансформацій, в основу якого покладено ієрархічний підхід до системи класифікації суб'єктів аграрної геоекономічної системи, проведення їх статичного і динамічного аналізу із використанням методів дескриптивного, кореляційно-регресійного, кластерного аналізу, що дозволяє детально дослідити сучасний стан та виявити проблеми розвитку аграрного сектору економіки країни в умовах глобалізації;
- систематизація гальмівних чинників зростання ефективності функціонування аграрного сектору економіки України як геоекономічної системи, серед яких виділено такі: недостатність ресурсного забезпечення сільськогосподарського виробництва; зниження вартості валової продукції сільського господарства, що припадає на одиницю використаних ресурсів; посилення екологічної небезпеки, негативні тенденції у сільському розвитку тощо;
- ідентифікація перспективних напрямів процесу діджиталізації аграрного сектору економіки України, які згруповано за критерієм рівнів упровадження: мікрорівень (засоби цифровізації сфер ресурсного забезпечення, логістики і збуту, внутрішніх комунікацій, прийняття

рішень); мезорівень (створення геоінформаційних порталів); макрорівень (система підтримки прийняття рішень на основі сценарного прогнозування наслідків зміни аграрної політики).

6. Наукова і практична цінність результатів дослідження.

Наукова цінність результатів дослідження полягає у теоретичному узагальненні й наведеному новому вирішенні науково-практичного завдання щодо обґрунтування та розробки перспективних напрямів розвитку аграрного сектору економіки в умовах гео економічних трансформацій та посилення глобалізації. Автором запропоновано концептуальний підхід до формування та розвитку аграрної гео економічної системи; розроблено систему принципів функціонування гео економічних систем, а також методичний інструментарій дослідження аграрного сектору в умовах гео економічних трансформацій; зроблено внесок в удосконалення методичного підходу до оцінювання ступеня реалізації гео економічного потенціалу аграрного сектору економіки та методику прогнозування ключових параметрів функціонування галузі рослинництва; систематизовано гальмівні чинники зростання ефективності функціонування аграрного сектору економіки України як гео економічної системи й ідентифіковано перспективні напрями процесу діджиталізації аграрного сектору економіки України.

Основні теоретико-методичні положення дисертації доведено до рівня конкретних методичних розробок і практичних рекомендацій щодо реалізації гео економічних перспектив розвитку аграрного сектору. Зокрема, імplementовано розробки автора в частині діджиталізації об'єднаних територіальних громад шляхом створення геоінформаційних порталів ОТГ із залучення закладів вищої освіти (довідка № 1024 від 12.10.2021 р.). Результати досліджень щодо ключових напрямків діджиталізації процесів закупівель, логістики, управління персоналом та інфраструктурою, а також методику прогнозування розвитку аграрного сектору України та аграрних ринків, яку доцільно покласти в основу стратегічного управління сільськогосподарських виробників та експортерів сільськогосподарської продукції, впроваджено у діяльність ТОВ «ЕЛЕВАТОР ПРОМ ГРУП» (довідка від 14.09.2021 р.).

Отримані результати теоретичних і практичних напрацювань можуть бути використані фахівцями широкого кола спеціальностей, зокрема: менеджерами, економістами, маркетингологами і т.д., а також при викладанні навчальних дисциплін «Глобальна економіка», «Міжнародна торгівля», «Міжнародні економічні відносини», «Соціальна відповідальність у міжнародному бізнесі» для здобувачів вищої освіти Поліського національного університету та інших закладів вищої освіти (довідка № 1584/01.17 від 15.09.2021 р.).

7. Перелік наукових праць, які відображають основні результати дисертації. За темою дисертації опубліковано 10 наукових праць загальним обсягом 4,65 ум. друк. арк. (автору належить 4,14 ум. друк. арк.), з них 5 праць, в яких опубліковані основні результати дослідження, у т. ч. 1 стаття у іноземному науковому періодичному виданні, проіндексованому в базах даних Web of Science Core Collection та Scopus, 4 – у вітчизняних наукових фахових виданнях, включено до міжнародних наукометричних баз, 5 наукових праць, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації. Основні результати дослідження М.М. Воронича опубліковані у повному обсязі.

Публікації за темою дисертації:

1. Наукові праці, в яких опубліковані основні результати дисертації:

1.1. В іноземному науковому періодичному виданні, що індексується у базах даних Web of Science Core Collection та Scopus:

1. Methodology for the Assessment of Geoeconomics Potential of Agriculture / O. Skydan, T. Zinchuk, O. Nykolyuk, **M. Voronych**. *Estudios de Economía Aplicada: Special Issue: Innovative Development and Economic Growth in the CIS Countries*. 2021. № 39(6). P.1–14. DOI: <https://doi.org/10.25115/eea.v39i6.5246>. (дата звернення: 22.09.2021). (1,01/0,5 ум. друк. арк.; *Особистий внесок автора:* обґрунтовано методологію оцінки гео економічного потенціалу сільського господарства країни з урахуванням наявних ресурсів та можливостей).

1.2. У наукових фахових виданнях України:

2. Воронич М. М. Розвиток експорту аграрної продукції України. *Наукові горизонти*. 2019. № 11(84). С. 41–50. (0,85 ум. друк. арк.).

3. Воронич М. М. Стан та основні тренди розвитку аграрного сектора України: гео економічний аспект. *Бізнес Інформ*. 2019. № 6. С. 154–162. (0,63 ум. друк. арк.).

4. Воронич М. М. Теоретико-методичні підходи до функціонування аграрного сектора в умовах гео економіки. *Економіка АПК*. 2019. № 1. С. 80–88. (0,67 ум. друк. арк.).

5. Воронич М. М. Перспективні напрями діджиталізації аграрного сектору економіки України. *Наукові перспективи*. 2021. № 7(13). С. 294–305. (0,76 ум. друк. арк.).

2. Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Воронич М. М. Гео економічні аспекти активізації органічного руху в Україні. *Органічне виробництво і продовольча безпека* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Житомир, 17–18 трав. 2018 р.). Житомир : ЖНАЕУ, 2018. С. 569–573. (0,16 ум. друк. арк.).

7. Воронич М. М. Поняття та модель геоекономічної системи. *Сучасні проблеми менеджменту* : матеріали XIV міжнар. наук.-практ. конф. (19 жовт. 2018 р.). Київ : Вид-во НАУ, 2018. С. 138–141. (0,12 ум. друк. арк.).

8. Воронич М. М. Теоретичні підходи до розуміння поняття геоекономіки. *International Scientific Conference Modern Economic Research: Theory, Methodology, Strategy* : Conference Proceedings, September 28, 2018. Kielce, Poland: Baltija Publishing. 2018. Part II. P. 11–14. (0,13 ум. друк. арк.).

9. Воронич М. М. Методичний підхід до геоекономічних досліджень органічного виробництва. *Органічне виробництво і продовольча безпека*: матеріали VII міжнар. наук.-практ. конф. (Житомир, 23–24 трав. 2019 р.). Житомир : ЖНАЕУ, 2019. С. 406–410. (0,17 ум. друк. арк.).

10. Воронич М. М. Процедура прийняття рішень аграрної політики. *Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку*: матеріали X міжнар. наук.-практ. конф. (07 черв. 2021 р.) Київ; Варна: ФОП КАНДИБА Т.П., 2021. С. 102–104. (0,15 ум. друк. арк.).

8. Апробація основних результатів дослідження на конференціях, симпозіумах, семінарах. Основні результати дослідження апробовані на конференціях різних рівнів, зокрема: міжнародних – «International Scientific Conference Modern Economic Research: Theory, Methodology, Strategy» (Kielce, Poland, 2018), «Органічне виробництво і продовольча безпека» (Житомир, 2018, 2019), «Сучасні проблеми менеджменту» (Київ, 2018), «Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку» (Київ, 2021).

9. Оцінка структури дисертації, її мови та стилю викладення. Дані про відсутність текстових запозичень та порушень академічної доброчесності. Дисертація відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження вимог до оформлення дисертації». Дисертація складається із анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (182 найменування) та додатків. Основний зміст дисертації викладено на 166 сторінках. Дисертація містить 42 таблиці, 20 рисунків.

Дисертаційне дослідження виконано із дотриманням принципів академічної доброчесності. За результатами перевірки та аналізу матеріалів дисертації не було виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації. Подані до захисту матеріали належать автору.

10. Відповідність дисертації зазначеній спеціальності. Дисертаційна робота М.М. Воронича «Геоекономічні перспективи розвитку аграрного сектору» присвячена розробці та науковому обґрунтуванню перспективних напрямів розвитку аграрного сектору економіки в умовах геоекономічних

дослідження, які розв'язують конкретні наукові завдання, отриманими результатами, практичною і теоретичною значимістю дисертаційна робота відповідає спеціальності 073 «Менеджмент» галузі знань 07 «Управління та адміністрування».

11. Загальний висновок. Дисертаційна робота Воронича Михайла Михайловича на тему «Геоeкономічні перспективи розвитку аграрного сектору» подана у вигляді спеціально підготовленої кваліфікаційної наукової праці на правах рукопису, яка виконана здобувачем особисто, містить наукові положення, нові науково обґрунтовані теоретичні результати проведених здобувачем досліджень, що мають істотне значення для галузі знань 07 «Управління та адміністрування» та підтверджуються документами, які засвідчують проведення таких досліджень, а також свідчить про особистий внесок здобувача в науку.

За актуальністю, науковою новизною, теоретичним, методологічним і практичним значенням, повнотою викладу принципів наукових положень, обґрунтованістю одержаних результатів та оформленням дисертація відповідає вимогам, передбаченим п. 9, 10, 11, 12 Тимчасового порядку присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 р. № 167 (зі змінами).

З урахуванням наукової зрілості та професійних якостей здобувача Воронича Михайла Михайловича дисертація на тему: «Геоeкономічні перспективи розвитку аграрного сектору» рекомендується для подання до розгляду і захисту у спеціалізованій вченій раді на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 07 «Управління та адміністрування» та спеціальності 073 «Менеджмент».

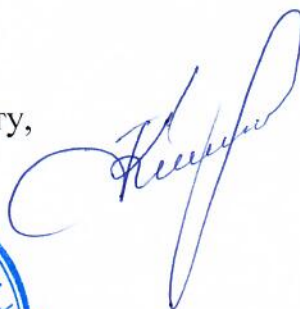
РЕЦЕНЗЕНТИ:

Професор кафедри екологічної безпеки
та економіки природокористування
Поліського національного університету,
доктор економічних наук, професор

Євген ДАНКЕВИЧ

Професор кафедри
міжнародних економічних відносин
та європейської інтеграції
Поліського національного університету,
доктор економічних наук, доцент

Наталія КУЦМУС

21.10.2021 р.

